

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

УДК 378.02-057.875:81'243

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ МОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Гронь Л.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

Гронь В.М.

Рівненський економіко-технологічний коледж

Національного університету водного господарства та природокористування

У статті розглядається дидактичний потенціал художнього тексту у процесі формування іншомовної комунікативної компетенції студентів мовних факультетів. Розглянуто жанрову характеристику художніх творів. Обґрунтовано доцільність використання текстів жанру «коротке оповідання» для ефективної організації процесу навчання іншомовного спілкування. Описані особливості жанру «коротке оповідання». Проаналізовані навчальні можливості короткого оповідання за лінгвістичним, методичним та культурологічним параметрами тексту.

Ключові слова: художній текст, іншомовна комунікативна компетенція, коротке оповідання, навчальний текст, параметри тексту.

Постановка проблеми. З розширенням міжнародного співробітництва України в рамках освітньої, культурної та економічної інтеграції суттєво підвищились вимоги до випускників українських вищих закладів освіти, в тому числі і мовних спеціальностей.

Компонентом майбутньої професійної діяльності студентів мовних факультетів є іншомовна комунікативна компетенція. Однак на сучасному етапі відбувається «зміщення акцентів у навчанні іноземних мов з розвитку виключно комунікативних умінь на формування готовності до ведення діалогу культур» [4, с. 3], що призводить до розширення рамок комунікативної функції іноземної мови. Спілкування стає не лише міжособистісним, а й міжкультурним, оскільки в ньому беруть участь представники різних культур.

З огляду на це, виникає необхідність ефективної організації процесу навчання усного іншомовного спілкування з метою підготовки майбутніх учителів, які не тільки володіють іноземною мовою на високому професійному рівні, але й достатньо глибоко знають і розуміють культуру країни, мова якої вивчається.

Отже, процес формування комунікативної компетенції буде результативним за умови навчання іноземної мови у нерозривному зв'язку з вивченням іншомовної культури, коли елементи культури засвоюються у процесі спеціально змодельованої комунікації з урахуванням їх функціонування у спілкуванні. Моделювання мовного середовища насичує освітній простір одиницями іншомовної культури і побуту, формуючи таким чином соціокультурну компе-

тенцію, яка є важливою складовою іншомовної комунікативної компетенції.

Змістовою опорою для предмету спілкування студентів на занятті є текст, який забезпечує інформативність і мовне оформлення висловлювання, демонструє зразки мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови та вводить студентів у ситуативний контекст комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема відбору текстового матеріалу у методичці викладання іноземних мов завжди була актуальною. Нею займалися такі відомі науковці як І. Л. Бім, І. В. Рахманов, С. К. Фоломкина, С. П. Шатілов та інші. Залишається ця проблема актуальною і сьогодні (Н. Д. Гальскова, Р. Ю. Мартинова, В. М. Плахотник, В. В. Сафонова та ін.). Однак питання про методичну доцільність використання текстів для ефективного формування умінь спілкування іноземною мовою залишається відкритим.

Ми притримуємось думки дослідників, які позитивно розглядають можливість використання тексту як основи комунікативної діяльності [2, 3, 5]. Обґрунтуємо свою точку зору. Аналіз літератури засвідчив, що на даний час не має єдиного визначення поняття «текст». Намагаючись розібратись у самій природі тексту, науковці тлумачать це поняття з точки зору різних лінгвістичних наук: лінгвістики тексту, психолінгвістики, прагматики, комунікативної лінгвістики, когнітивної лінгвістики та ін. Так, І. Р. Гальперін вважає текст твором, який має певну цілеспрямованість та прагматичну установку, Г. В. Колшанський пов'язує визначення тексту з завершенням

мінімального акту спілкування – передачею інформації або обміном думками між партнерами. В рамках комунікативного підходу текст визначається як засіб вербальної комунікації (О. Л. Каменська), як комунікативна одиниця, яка реалізує авторську інтенцію (Т. М. Дрідзе), як мовленнєвий твір, комунікативно зорієнтований в межах певної сфери спілкування (Н. С. Болотнова).

Визнання тексту основною комунікативною одиницею, а також орієнтація сучасної практики викладання на комунікативно зорієнтоване навчання іноземних мов, переконує у необхідності та доцільності використання текстів для формування іншомовних комунікативних умінь студентів мовних спеціальностей.

Відомо, що будь-який навчальний текст повинен відповідати лінгвістичним, методичним та культурологічним параметрам. Країнознавча інформація, яка складає основу змістової структури тексту, виступає в ньому у вигляді певної системи факторів, відбір і презентація яких обумовлені лінгвістичними параметрами та методичною доцільністю тексту.

Організацію усної комунікативної взаємодії студентів, підвищення їх мотивації до оволодіння іншомовною культурою можливо здійснювати через систему текстів різних типів, зокрема, на основі текстів художньої літератури. Цінність і унікальність художнього тексту, на нашу думку, полягає в комплексному вирішенні мовних і культурознавчих завдань, які стоять перед майбутніми вчителями іноземної мови.

Метою статті є аналіз дидактичного потенціалу художнього тексту у процесі формуванні іншомовної комунікативної компетенції студентів мовних факультетів.

Виклад основного матеріалу. У реальному усномовленнєвому спілкуванні текст представлений певним жанром, тому визначення жанрової специфіки художнього тексту, придатного для ефективної та комплексної реалізації процесу формування іншомовної комунікативної компетенції, є першочерговим завданням.

Під словом жанр розуміється «вид змістової форми, яка зумовлює цілісність літературного твору, що визначається єдністю теми, композиції та мовленнєвого стилю» [1, с. 197].

Жанрова характеристика художніх текстів є предметом дослідження багатьох методистів. Як засвідчив аналіз методичної літератури, для формування усномовленнєвих умінь іноземною мовою найдоцільніше використовувати епічні (прозаїчні) форми, що розповідають про долю, характери, події, вчинки у різних життєвих ситуаціях (С. К. Фоломкіна, М. П. Страхова, Н. В. Слухіна, Л. Г. Корчагіна та ін.).

До основних епічних (прозаїчних) жанрів відносять роман, повість, оповідання, коротке оповідання, новелу, легенду. В залежності від типу зображення життєвого процесу, в якому розкривається людський характер, говорять про три основні форми епічного жанру: велику, середню або малу. Великою епічною формою називають роман (Novel). Середньою формою називають повість (novelette, tale, story). До малої форми епічної прози відносять новеллу (Novella), а також коротке оповідання (short story), яке особливо виділяється в англійському літературознавстві.

Зазначимо, що існує термінологічна розбіжність у визначенні самого жанру «short story». Поряд з поняттям «short story» використовують «novella», «tale». Незважаючи на дані розбіжності в термінології, які не мають суттєвого значення для нашого дослідження, вважаємо правомірним у даній статті використовувати термін «коротке оповідання».

Коротке оповідання вважається найоперативнішим жанром літератури. Особливості цього жанру дають можливість швидко відгукуватися на найактуальніші, найгостріші події і проблеми сучасності. Незважаючи на те, що коротке оповідання, як правило, зосереджене на описі одного аспекту життя і має обмежену кількість персонажів, воно відрізняється глибиною, соціальною і психологічною значущістю.

Основними ознаками короткого оповідання називають його невеликий обсяг, одноподійність, однопроблемність, незначну кількість дійових осіб. Найхарактернішою ознакою короткого оповідання є наявність однієї головної ідеї (думки), в якій заключена його кульмінація. Саме ідейний зміст короткого оповідання становить його цінність. Іншою важливою ознакою короткого оповідання є його цілісність, яка виражається у взаємозв'язку всіх його компонентів: теми, ідейного змісту, сюжету і композиції, характеристики дійових осіб.

Ідейно-тематичну концепцію твору виражає сюжет, у якому втілюється задум, художня думка письменника. У сюжеті відображається рух подій, розвиток дії. В основі сюжетної сторони змісту лежить конфлікт, якась життєва суперечність, зіткнення у взаємовідносинах персонажів. Конфлікти можуть мати не тільки зовнішній, а й внутрішній психологічний характер. Для сюжету оповідання характерна як зовнішня, так і внутрішня динаміка дії, тобто зміна психологічного стану дійових осіб.

Початок оповідання, як правило, динамічний, тобто відбувається швидко розгортання сюжету. Однак часто подібній стороні оповідання передують основний епізод, який пояснює обставини, що спричинили конфлікт, викликали його необхідність. Вступна, пояснююча, мотивуюча частина сюжету називається експозицією. В експозиції змальовуються обставини, що передують події, персонажі, характеризуються їх взаємовідносини. Зазвичай, експозиція представлена до початку дії, але може бути і затриманою, даною всередині або навіть в кінці твору; прямою, детальною або розкиданою, яка доповнюється на протязі всього оповідання. За експозицією висхідним пунктом сюжетної організації є зав'язка дії, завдяки якій подія одержує певний, конкретний розвиток. Зав'язка загострює протиріччя у житті героїв і створює нові конфлікти. Важливу роль у композиції короткого оповідання відіграє кінцівка, фінал. Певна завершеність розповіді розглядається як характерна особливість короткого оповідання.

Таким чином, можна виділити такі загальні і типові риси короткого оповідання як малої форми епічної прози: центром оповідання є якась характерна подія; у ньому висвітлюється один епізод з життя героя; число персонажів обмежене і характеризуються вони у залежності від

розвитку задуму; початок короткого оповідання, як правило, захоплює увагу читача, а атмосфера, насичена подіями, підтримує інтерес.

Розглянута жанрова своєрідність короткого оповідання дозволяє стверджувати, що воно порівняно з іншими епічними формами має більші можливості для формування та розвитку іншомовної комунікативної компетенції. Цей висновок обумовлюється не тільки доступністю цього виду жанру, але й його методичними якостями, які визначаються невеликим обсягом, простотою сюжету, обмеженою кількістю персонажів, закінченістю змісту, чіткою композиційною структурою. Емоційний та естетичний потенціал короткого оповідання при його використанні у навчальному процесі забезпечує природне виникнення емоцій у студентів, виступає стимулом до вербального висловлювання суб'єктивної думки студента про семантичну інформацію, що видобувається з оповідання. Це, в свою чергу, створює передумови, необхідні для запускання «механізму мовлення» (І. О. Зимня). Малий обсяг короткого оповідання дозволить викладачеві використати більшу кількість творів у процесі навчання, що забезпечить розширення тематики і проблематики у процесі мовленнєвого спілкування та сприятиме активізації мовних засобів.

Перераховані ознаки характеризують оповідання як найбільш адекватну форму для навчання іншомовної комунікації у навчальному процесі з іноземної мови студентів мовних спеціальностей.

Дидактичний потенціал короткого оповідання зумовлений також наявністю в ньому психолінгвістичних передумов: регулятивної (спонукальної), комунікативної спрямованості та інформаційної насиченості короткого оповідання. Врахування системи читацьких мотивів, установок, інтересів та потреб студентів виступає джерелом активності, передумовою, що спонукає студента до діяльності. Коротке оповідання є тим мотивом, завдяки якому реалізується регулятивна (спонукальна) передумова – важлива основа активізації розумової діяльності студентів, яка забезпечує мотиваційну готовність реципієнта до висловлювання.

Коротке оповідання виступає засобом безперервного утворення та вдосконалення динамічних стереотипів в усномовленнєвих висловлюваннях студентів на основі прочитаного (прослуханого), оскільки містить соціальну та морально-етичну тематику, має великий обсяг імпліцитної інформації. Такі характеристики короткого оповідання як логічність, послідовність, структурна чіткість сприяють формуванню зв'язного логічного, нормативного мовлення, що характеризується системністю та завершеністю виражених думок.

Формування іншомовної комунікативної компетенції на матеріалі коротких оповідань забезпечує варіативність ситуацій, що є важливим для розвитку таких якостей усного мовлення як динамічність, комбінованість, експромтність. Варіативність удосконалює взаємодію навичок в умінні, знімає заавтоматизованість навичок.

Використання в процесі навчання коротких оповідань, які мають цінні усномовленнєві можливості, дозволяє компенсувати відсутність реальних ситуацій іншомовного спілкування, що забезпечує формування у студентів навичок і вмінь застосовувати мовні засоби в реальній комунікації; здійснювати свою мовленнєву поведінку відповідно до особливостей соціокультурного розвитку країни, мова якої вивчається; сприяє збагаченню комунікативного досвіду студентів.

Висновки і пропозиції. Високий дидактичний потенціал короткого оповідання обумовлюється його лінгвістичними, методичними та культурологічними параметрами. Серед лінгвістичних параметрів важливу роль, перш за все, відіграє структурна організація та змістова цілісність короткого оповідання. Методичними параметрами короткого оповідання є: невеликий обсяг тексту, одноподійність, однопоблемність; наявність незначної кількості дійових осіб; комунікативна спрямованість та інформаційна насиченість тексту; стимул до вербального висловлювання; наявність в оповіданні мовного матеріалу, здатного до переносу в мовленнєву діяльність, а також прагматичної установки; забезпечення розширення тематики і проблематики, варіативності комунікативних ситуацій іншомовного спілкування. Культурологічний компонент короткого оповідання визначається наявністю в ньому соціокультурної інформації.

Зазначені можливості жанру «коротке оповідання» роблять його не тільки найбільш ефективним засобом навчання іншомовного спілкування студентів, а й сприятимуть пізнанню ними національної специфіки культури країни, мова якої вивчається та залученню їх до діалогу культур. Систематичне використання коротких оповідань у навчальному процесі на мовних факультетах дозволить забезпечити належну й достатню сформованість та удосконалення іншомовних комунікативних умінь майбутніх учителів іноземної мови у взаємозв'язку з культурологічним компонентом та згідно вимог сучасних освітніх стандартів.

Подальшу розробку проблеми використання художніх текстів у практиці навчання іншомовного спілкування студентів мовних факультетів ми вбачаємо у визначенні принципів відбору текстів жанру «коротке оповідання» та здійснення відбору текстового матеріалу.

Список літератури:

1. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – 636 с.
2. Методика навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / Л.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова [та ін.] – К.: Академія, 2010. – С. 129-140.
3. Ніколаєва С.Ю. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій (схеми і таблиці) [навч. метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр»] Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борєцька Г.Е. та ін. / за ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2011. – 338 с.
4. Соловова Е.Н. Методика отбора и работы с текстом для чтения на старшем этапе обучения школьников / Е.Н. Соловова // ИЯШ – 2007. – № 2-10.

5. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному навчальному закладі: навчальний посібник / О.Б. Тарнопольський. – К.: Фірма «Інкос», 2006. – 248 с.

Гронь Л.В.

Ровенский государственный гуманитарный университет

Гронь В.М.

Ровенский экономико-технологический колледж

Национального университета водного хозяйства и природопользования

ДИДАКТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВЫХ ФАКУЛЬТЕТОВ

Аннотация

В статье рассматривается дидактический потенциал художественного текста в процессе формирования иноязычной коммуникативной компетенции студентов языковых факультетов. Рассмотрено жанровую характеристику художественных произведений. Обосновано целесообразность использования текстов жанра «краткий рассказ» для эффективной организации процесса обучения иноязычного общения. Описаны особенности жанра «краткий рассказ». Проанализированы учебные возможности краткого рассказа по лингвистическим, методическим и культурологическим параметрам текста.

Ключевые слова: художественный текст, иноязычная коммуникативная компетенция, краткий рассказ, учебный текст, параметры текста.

Gron L.V.

Rivne State University of the Humanities

Gron V.M.

Rivne College of Economics and Technologies

of National University of Water and Environmental Engineering

THE DIDACTIC POTENTIAL OF FICTION TEXT IN DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF LINGUISTIC DEPARTMENTS STUDENTS

Summary

The article deals with the problem of the didactic potential of fiction text in developing foreign language communicative competence of linguistic departments students. Genre characteristics of fiction text has been considered. Motivation of effective using fiction text to organize the process of teaching foreign language communication has been grounded. The peculiarities of a short story has been shown. Instructional potentialities of the short story according to linguistic, methodical and cultural features of fiction text has been analysed.

Keywords: fiction text, foreign language competence, short story, instructional text, text features.